

การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์

Sexual Harassment on Social Media

วันที่รับบทความ: 6 ต.ค. 64

วันที่แก้ไขบทความ: 12 ธ.ค. 64

วันที่ตอบรับ: 28 ธ.ค. 64

ภัทรธิดา ชัยเพชร*

Pattida Chaipet*

พิมลพรรณ ไชยนันท์**

Pimonpan Chainan**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของการใช้ภาษา รูปแบบ ประเพณี ระดับความรุนแรงของการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ และศึกษาการรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ของผู้รับสารในบริบทสังคมไทย ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเก็บข้อมูลจากเฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ จากสำนักข่าวที่มีการนำเสนอทั้งในเฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ จาก 3 ช่อง ได้แก่ ช่อง 3 (รายการเรื่องเล่าเช้านี้) ช่องไทยรัฐ (รายการไทยรัฐนิวส์โชว์) และช่องเวิร์คพอยท์ (รายการข่าวเวิร์คพอยท์) ในช่วงวันที่ 1 มีนาคม – 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยเลือกเก็บสารที่เป็นการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศ ที่อยู่ในส่วนของพาดหัวข่าวและพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็นต่อข่าวข่าวข่าวที่ถูกโพสต์ในเฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ และการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์

*กำลังศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารศึกษา) คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2564)

*Currently Studying Master of Arts in Communication Studies, Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University. (2021).

**นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต (นิเทศศาสตร์) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556). ปัจจุบันเป็น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาการสื่อสาร คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**Ph.D. (Communication of Arts). Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. (2013). Currently Assistant Professor of Mass Communication, Chiang Mai University.

แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง ในช่วงอายุที่ครอบคลุมเจนเอรชั่น X Y และ Z จำนวนทั้งหมด 12 คน

ผลการวิจัยในส่วนพาดหัวข่าว พบลักษณะของการใช้ภาษาที่มีแนวโน้มคุกคามทางเพศในการพาดหัวข่าว 6 ลักษณะ ตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) การใช้ภาษาสร้างความเป็นข่าผ่านการชูเรื่องเพศ (Sex) 2) การใช้ภาษาในลักษณะบรรยายหรือใช้คำอุปมาแก่เรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ ของผู้อยู่ในข่าว 3) การใช้ภาษาในการเหมารวม (Stereotypes) เพศสภาพของบุคคลในข่าว 4) การใช้ภาษาในลักษณะกล่าวถึงบุคคลผู้อยู่ในข่าวด้วยแง่มุมที่ลบในเรื่องเกี่ยวกับเรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ ของผู้อยู่ในข่าว 5) การใช้ภาษาที่สร้างอคติทางเพศต่อผู้อยู่ในข่าว 6) การใช้ภาษาที่ชี้แนะหรือชี้นำไปสู่เรื่องเพศ ผลการวิจัยในส่วนพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็น พบประเภทของการคุกคามทางเพศที่พบตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) พฤติกรรมสร้างบรรยากาศอันไม่พึงประสงค์ทางเพศ 2) พฤติกรรมก่อกวนทางเพศ 3) พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ 4) พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศ ความรุนแรงของการคุกคามทางเพศที่พบตามลำดับจากมากไปน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ความรุนแรงระดับ 3 (การคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยตรง หรือผู้คุกคามจำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคามอย่างชัดเจน) ความรุนแรงระดับ 2 (การคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยนัย หมายถึงผู้ถูกคุกคามไม่ได้จำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคาม) ความรุนแรงระดับ 1 (การใช้ภาษาที่สื่อถึงเรื่องเพศ แต่ไม่ปรากฏบุคคลผู้ถูกคุกคาม)

การรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ของผู้รับสารในบริบทสังคมไทย พบว่าผู้รับสารรับรู้ถึงการคุกคามทางเพศผ่านการใช้คำพาดชมเชยรูปร่างหน้าตา หรือการแต่งกาย ที่เป็นไปในลักษณะล่วงเกิน รุกล้ำแก่บุคคลนั้นๆ ในผู้รับสารที่เป็นเพศหญิง การคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ถูกจัดว่าเป็นทั้งการกระทำที่ไม่เหมาะสมเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ และไม่ควรถูกกระทำ ในขณะที่ผู้รับสารที่เป็นเพศชายมองว่าเป็นพฤติกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้เนื่องจากเป็นพื้นที่สาธารณะ แต่ผู้รับสารส่วนใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิงเห็นพ้องกันว่า การปล่อยให้แสดงความคิดเห็นเชิงคุกคามทางเพศบนพื้นที่สาธารณะจนกลายเป็นเรื่องปกติจะเป็นการสร้างบรรทัดฐานของสังคมให้ชาชิน สำหรับการ

แก้ปัญหาการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ผู้รับสารให้ข้อเสนอแนะว่าควรเป็นความร่วมมือของ 3 ส่วน ได้แก่ ตัวผู้ใช้สื่อ ที่ควรมีสามัญสำนึกในการใช้พื้นที่สาธารณะ ผู้ให้บริการสื่อ ที่ควรมีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ของตน และภาครัฐ ที่สามารถดำเนินการผ่านกฎหมายและนโยบาย

คำสำคัญ: เพศ การคุกคามทางเพศ การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์
สื่อสังคมออนไลน์

Abstract

The objective of this research was to study the nature of language usage, form, type, and severity of sexual harassment in social media and to study the perceptions and responses of sexual harassment in social media among Thai audience. Data was collected via social media news channels, including Facebook pages and YouTube websites from 3 channels, which are Channel 3 (“Rueng Lao Chao Nee”), Thairath Channel (“Thairath News Show”), and Workpoint Channel. (“Workpoint News Program”) During 1 March – 31 May 2019 by choosing to collect messages that are sexually harassing located in the headline section and the comment area from all news that are posted on the Facebook page and YouTube website according to the specified area criteria. And information from in-depth interviews through a sample group representing males and females in 3 generations, which are Generation X Generation Y and Generation Z, a total of 12 people.

Research results in the headline section found 6 characteristics of language prone to sexual harassment in the headlines from most to least, 1) the use of language to create news stories by promoting sex 2) the use of language in a descriptive or metaphorical manner to body/dress/sexual behavior/gender of the people in the news 3) the use of language in stereotypes gender of people in news 4) the use of language in a negative way of referring to people in the

news in relation to body/dress/gender behavior/gender 5) the use of language that creates a gender bias against people in the news 6) the use of language suggesting to sexuality

Research results in the comment areas, the most common type of sexual harassment were found from most to least: Sexually unfavorable atmosphere creating behaviors, Gender harassment, Unwanted sexual attention, and Sexual coercion. The three most found severity of sexual harassment from most to least: Severity level 3 (Direct sexual harassment or specific harassers who are clearly harassed), Severity level 2 (Sexual harassment that the harasser is not specific to the threatened person), Severity level 1 (The use of sexual language but the person who was harassed was not identified)

Perception and response of Thai audiences to sexual harassment in social media was found that the audiences perceived sexual harassment through words that complimented their appearance or the way they were dressed. Sexual harassment on social media is often considered inappropriate, disgusting behavior in the female audience, while it is often classified as a behavior that can occur because it is a public space, especially if there is already a sexual content in male audience. However, all audiences agreed that allowing sexually harassing comments in public spaces would create social norms to get used to the behavior and affect any person who may not have the skills in media literacy.

For solving the problem of sexual harassment on social media, the audience agrees that it should be solved through 3 parts: Media users; that should have common sense when using public spaces, Media provider that should be responsible for their area and the Government that can be done through laws and policy.

Keywords: Sex, Sexual Harassment, Sexual Harassment on Social Media, Online Social Media

บทนำ

การคุกคามทางเพศในสังคมไทยคนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการล่วงละเมิดทางเพศในเชิงทางกายแต่เพียงอย่างเดียว แต่แท้จริงแล้วความหมายของการคุกคามทางเพศนั้นมีหลายชั้น โดยเฉพาะการคุกคามทางเพศผ่านทางวาจาถือได้ว่าเป็นปราการด่านต้น ๆ ที่มีแนวโน้มจะนำไปสู่ปัญหาทางสังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้นต่อไป โดยเฉพาะในสังคมไทย มีการพูดเล่น การแซว การหยอกเอน ซึ่งบางครั้งเป็นการใช้คำพวน สองแง่สองงาม ที่สื่อไปในเรื่องทางเพศ อย่างเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะประเด็นมุมมองของการคุกคามทางเพศแฝงที่สอดแทรกอยู่โดยผ่านการทำให้ดูราวกับว่าไม่ใช่เรื่องรุนแรง อาทิ การใช้ความตลกขบขันเข้ามาคลบเคลือนให้ดูเป็นเรื่องตลก ทำให้สังคมไทยอาจขาดความระมัดระวังการคุกคามทางเพศที่ไม่รุนแรง และไม่ตระหนักถึงภัยเหล่านี้ (สิริพร วิริยะรักษย์, 2558)

โดยโครงสร้างทางสังคมที่หล่อหลอมให้ผู้คนในสังคมมองการล่วงละเมิดและการคุกคามทางเพศเป็นเรื่องปกติ ก็สืบเนื่องมาจากหลาย ๆ ปัจจัยประกอบกัน อาทิจาก “สื่อ” ที่ถือเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เกิดซ้ำว่าทกรรมทางเพศที่บิดเบี้ยว โดยว่าทกรรมเรื่องเพศที่มักถูกสื่อนำเสนอออกมาในลักษณะผลิตซ้ำจนกลายเป็นพื้นฐานคติทางเพศของสังคม โดยเฉพาะว่าทกรรม “ผู้หญิงคือเหยื่อของอุตสาหกรรมทางเพศและความรุนแรง” ไปจนถึง “การล่วงละเมิดทางเพศเป็นธรรมชาติของผู้ชาย” จึงเป็นเหตุให้เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น สังคมมักปกป้องผู้กระทำผิด ผู้หญิงมักไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งยังชี้แนะว่าผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายระมัดระวังตัวมากขึ้นเอง (วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กันภัย, 2546) เป็นต้น

หนึ่งในปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาการคุกคามทางเพศไปทั่วโลกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือกรณีของฮาร์วีย์ ไวน์สไตน์ โปรดิวเซอร์ภาพยนตร์ของฮอลลีวูดที่ถูกกลุ่มนักแสดง นางแบบ และลูกจ้างผู้หญิงออกมาแจ้งว่าถูกคุกคามทางเพศ อันนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านแฮชแท็ก “มีทู” (#metoo) ในปีค.ศ. 2017 และการเป็นการเคลื่อนไหวที่สำคัญครั้งหนึ่งของโลก ไม่ใช่เฉพาะในสังคมอเมริกันเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าประเด็นการถูกคุกคามทางเพศยังคงถือเป็นปัญหาทางสังคมโลกที่ควรได้รับการตระหนัก โดยเฉพาะเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า สื่ออินเทอร์เน็ตมีคุณลักษณะพิเศษที่ทำให้พฤติกรรมการใช้งานบนอินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงไป ทั้งยังมี

บทบาทกับชีวิตของผู้คนมากขึ้น ทั้งเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สามารถปฏิสัมพันธ์กันได้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการแพร่กระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็วทันที่ทันใด เป็นพื้นที่สาธารณะที่ผู้คนในสังคมสามารถแสดงความคิดเห็นและตอบสนองต่อเหตุการณ์ใด ๆ ในสังคมได้อย่างค่อนข้างเสรี โดยไม่ถูกควบคุมเนื้อหา และสามารถกระทำได้โดยไม่ระบุตัวตน (Anonymity) บริบทออนไลน์จึงส่งให้คนมีความกล้าที่จะเปิดรับและเข้าไปมีส่วนกับเรื่องเพมมากกว่าในโลกแห่งความจริง ที่ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่มีขอบเขต ลดการถูกจำกัดจากบรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) ที่มาควบคุมพฤติกรรม จึงยิ่งเอื้อให้สามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือต่อบุคคลต่าง ๆ ที่ถูกแชร์ ถูกโพสต์บนโลกออนไลน์ได้อย่างไร้ข้อจำกัดมากขึ้น

การคุกคามทางเพศจึงวนเวียนอยู่ทั้งในสังคมแห่งความจริง และสังคมแห่งโลกออนไลน์ควบคู่กันไป โดยปัญหาการคุกคามบนอินเทอร์เน็ต มีหลักฐานเชิงประจักษ์มากมายที่แสดงให้เห็นว่าสามารถเกิดขึ้นในทุกที่ ทุกเวลา เพียงแค่เข้าไปในสื่อออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ยูทูบ ฯลฯ ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มสื่อที่ไม่ว่าใครก็สามารถเข้าถึงได้ กลายเป็นปัญหาที่เด่นชัดและทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกทีไปพร้อม ๆ กับการเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ในขณะที่ความพยายามในการแก้ไขปัญหาหน้านั้นน้อยมาก อีกทั้งการควบคุมดูแลที่ไม่เท่าทันปัญหาที่เกิดขึ้นจริง

การวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างมาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ผ่านการเลือกศึกษาในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ของสำนักข่าวเนื่องด้วยความที่มีเนื้อหาที่หลากหลาย มิได้มุ่งเน้นเจาะจงในเรื่องเพศ เพื่อศึกษาสารที่เป็นการคุกคามทางเพศในพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะ ทั้งยังมีการเข้าถึงจากกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก เมื่อนำเสนอทั้งบนเฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูงในประเทศไทยผ่านการสำรวจและรวบรวมสถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ต จาก “Hootsuite” (อ้างอิงจาก <https://www.brandbuffet.in.th/2018/02/global-and-thailand-digital-report-2018/> สืบค้นวันที่ 17/10/2561) จึงมีข้อมูลเพียงพอต่อการศึกษา โดยวิเคราะห์ในส่วนของพาดหัวข่าวซึ่งเป็นจุดที่ได้รับความสนใจจากผู้รับสารได้เร็วที่สุด และในส่วนของการแสดงความคิดเห็นที่เปิดให้ผู้รับสารแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตน

เพื่อศึกษาการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการวิเคราะห์ตัวสาร ไปจนถึง การศึกษาการรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ ในส่วนของ ผู้รับสารที่เป็นผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ที่มีเพศและเจเนอเรชันที่แตกต่างกันไปเพื่อ วิเคราะห์ว่าช่วงวัยที่ต่างกันนั้นนำไปสู่การมีมุมมองเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เนื่องด้วยแต่ละช่วงวัยหรือเจเนอเรชันมีวิถีคิด การดำเนินชีวิต ค่านิยม แตกต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อเติบโตขึ้นมาจากบริบทของสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน อาทิ เจเนอเรชัน Z เปิดกว้างเรื่องเพศและความแตกต่างทางวัฒนธรรมเนื่องด้วยเติบโตมาพร้อม เทคโนโลยี เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมในการรับข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์มากกว่าเจเนอเรชันอื่น ๆ (ทัตเทพ ธรรมษา, 2561) เป็นต้น ในขณะที่ความแตกต่างของเพศหญิงและเพศชาย มีผลในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทโดยเฉพาะในผู้หญิงที่ถูกควบคุมเพศสภาพและเพศวิถีมากกว่าผู้ชาย (อ้างอิงจาก ภูวดี ภู่อัจจง, 2540) จะมีมุมมองในเรื่องนี้แตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน อย่างไร แล้วจึงนำ ข้อมูลจากผลการศึกษาทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์ประกอบกัน

โดยผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารที่ เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในบริบทสังคมไทยที่ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับ ประเด็นนี้ไม่มากนัก อันจะช่วยสร้างความตระหนักถึงปัญหาและรู้เท่าทันสื่อทั้งในส่วนของ ผู้รับสาร ผู้นำเสนอและเผยแพร่เนื้อหา ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ สร้างนโยบายที่เกี่ยวกับการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ให้ทันยุค ทันสมัย ทันบริบททางสังคม และบริบททางเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนพาดหัวข่าว
2. เพื่อศึกษารูปแบบ ประเภท และระดับความรุนแรงของการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนแสดงความคิดเห็น (Comments) ในผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์

3. เพื่อศึกษาการรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์
ของผู้รับสารในบริบทสังคมไทย

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

นิยามเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) มีความหมายครอบคลุมพฤติกรรมทั้งทางวาจา การแสดงอาภักิริยา หรือการกระทำต่อร่างกายที่สื่อไปในทางเพศ และไม่เป็นที่ต้องการ ไม่พึงปรารถนาต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม และพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อร่างกายหรือจิตใจของผู้ถูกรบกวน ซึ่งอัมพร ชำรงลักษณ์ (2552) ได้สรุปความหมายของ “การคุกคามทางเพศ” ว่าเป็นภาวะที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่พึงประสงค์ ไม่ต้องการและไม่เป็นที่ต้อนรับสำหรับผู้ถูกคุกคามภายใต้บริบทเรื่องทางเพศ โดยทางวาจาหรือทางร่างกาย ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจ โดยผู้คุกคามและผู้ถูกคุกคามอาจเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ได้

โดยพฤติกรรมการคุกคามทางเพศนั้น Bogart & Stein (1987: 148-149) ได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมคุกคามทางเพศเป็นมุมมองในมิติที่การคุกคามทางเพศนั้นชัดเจนและไม่ชัดเจน กล่าวคือการคุกคามทางเพศอาจเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจน เช่น การคุกคามทางร่างกาย การจู่โจมทางเพศ การข่มขืน หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ไม่ชัดเจน ซึ่งทำให้รู้สึกด้อยกว่า ไม่เป็นมิตร หรือมีสิ่งข้อนเร้น หรือในมิติที่การคุกคามนั้นกระทำโดยวาจาหรือไม่ใช้วาจา เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การเล่าเรื่องตลก การพูดจาเสียดสีที่สื่อไปในทางเพศ หรือเป็นการสื่อสารที่ไม่ใช้วาจา เช่น การมองอย่างมีเลศนัย หรือการถูกเนื้อต้องตัวที่ไม่พึงประสงค์ (อ้างอิงใน อัมพร ชำรงลักษณ์, 2552)

ในขณะที่ ออร์พินทร์ ชูชม และคณะ (2548) ได้แบ่งประเภทของพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศที่แตกต่างออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมก่อกวนทางเพศ (Gender Harassment) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลที่ทำการล่วงละเมิดทางเพศสามารถแสดงออกได้อย่างหลากหลาย ทั้งใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำที่ไม่ได้ทำให้เกิดการปฏิบัติการทางเพศร่วมกัน แต่เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการดูหมิ่นและความเป็นปฏิกิริยาต่อเพศใดเพศหนึ่ง

พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ (Unwanted Sexual Attention) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลที่ทำการล่วงละเมิดทางเพศแสดงออกถึงความเอาใจใส่ทางเพศต่อบุคคลที่ถูกล่วงละเมิด โดยบุคคลนั้นไม่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมนั้น และพฤติกรรมบีบบังคับทางเพศ (Sexual Coercion) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลที่ทำการล่วงละเมิดทางเพศแสดงออกโดยการใช้อำนาจ โดยการขู่เข็ญ คุกคาม หรือดิดสินบน เพื่อให้บุคคลที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศมีความสัมพันธ์ทางเพศ

อย่างไรก็ตาม การศึกษาการคุกคามทางเพศในพื้นที่อินเทอร์เน็ตนั้นแตกต่างออกไป สืบเนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่แตกต่างจากสื่ออื่นๆ โดยสามารถโต้ตอบ (Interact) ได้ทันที ซึ่งทำให้โลกของอินเทอร์เน็ตมีความเสมือนโลกสังคมเสมือนจริง (Virtual Community) ที่ผู้ใช้สามารถมีตัวตนในโลกนั้นได้ โดยปราศจากกฎเกณฑ์ ไร้ออบเชดและทิศทาง (Kandell, 1998 อ้างถึงใน ภาณุวัฒน์ กองราช, 2554) ส่งผลให้คนมีแนวโน้มที่จะเปิดรับและเข้าไปมีส่วนกับเรื่องเพศมากกว่าในโลกแห่งความจริง ที่ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่มีขอบเขต โดยเฉพาะการไม่ระบุตัวตน จึงลดการถูกจำกัดจากบรรทัดฐานของสังคมที่มาควบคุมพฤติกรรม นำไปสู่การเอื้อให้สามารถแสดงความคิดเห็นในเชิงคุกคามทางเพศบนโลกออนไลน์ได้ โดย Azy Barak (2005) ได้ศึกษา “การคุกคามทางเพศบนอินเทอร์เน็ต” (Sexual Harassment on the Internet) พบว่า กลุ่มพฤติกรรมการคุกคามทางเพศแบบออฟไลน์ (Offline) ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมก่อความทางเพศ พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ และพฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศสามารถปรากฏให้เห็นได้โดยทั่วไปบนอินเทอร์เน็ตด้วยเช่นกัน แต่ด้วยสถานะแวดล้อมของการสื่อสารที่แตกต่างกันไประหว่างการสื่อสารตัวต่อตัว (Face to Face) แบบออฟไลน์ และการสื่อสารแบบออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต จึงก่อให้เกิดรายละเอียดปลีกย่อยที่สามารถเกิดขึ้นได้เฉพาะบริบทออนไลน์เท่านั้น โดยเฉพาะการสื่อสารที่มีทั้งในส่วนของตัวหนังสือ (Verbal) และภาพ (Graphical) อีกทั้งยังมีลักษณะมุ่งเน้นเจาะจงจากผู้คุกคามไปสู่ผู้ถูกคุกคามโดยตรง (Active) และลักษณะที่ไม่ได้เจาะจงไปยังบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (Passive)

การศึกษาการคุกคามทางเพศในบริบทที่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดการสื่อสารกันโดยผ่านสื่อกลาง ผู้คุกคามไม่ได้กระทำการคุกคามต่อผู้ถูกคุกคามโดยตรง การวิจัยนี้ได้ปรับเปลี่ยนและประมวลนิยามเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศออกมาดังนี้คือ การคุกคามทางเพศเป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดภาวะที่เกิดลักษณะไม่พึงประสงค์ภายใต้บริบทเรื่องเพศ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกคุกคาม โดยผู้คุกคามและผู้ถูกคุกคามจะเป็นเพศใดก็ได้ โดยสามารถเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งการดูหมิ่นและความเป็นปรปักษ์ต่อเพศใดเพศหนึ่ง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ทางเพศต่อบุคคลใดโดยบุคคลนั้นไม่ต้องการ พฤติกรรมที่สามารถสร้างความหวาดกลัว หวาดระแวง วิตกกังวล อันมีผลต่อความรู้สึกลบลดภัยในการดำเนินชีวิตจริงต่อผู้ถูกคุกคาม แทนความหมายเดิมของพฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศในลักษณะที่เป็นการขู่ข่ม คุกคามหรือดิดินบน เพื่อให้บุคคลที่ถูกกลั่นแกล้งทางเพศมีความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากไม่ใช่การสื่อสารตัวต่อตัวและไม่มีการสัมผัสทางกายต่อกันจริงๆ สอดคล้องกับที่ Azy Barak (2005) ที่ปรับความหมายของพฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศบนอินเทอร์เน็ตให้เป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้ถูกคุกคามเกิดความหวาดระแวงและวิตกกังวล แทน ไปจนถึงพฤติกรรมสร้างบรรยากาศอันไม่พึงประสงค์ทางเพศ ซึ่งหมายถึงการนำเรื่องเพศมาขึ้นบนพื้นที่สาธารณะอันนำมาสู่ภาวะที่ไม่พึงประสงค์ที่แม้มิได้เข้าข่ายการคุกคามทางเพศ 3 ประเภทที่ประมวลได้จากแนวคิดการคุกคามทางเพศข้างต้น แต่เป็นพฤติกรรมที่พบว่าปรากฏมากในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์

สำหรับลักษณะความรุนแรงของการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์นั้น Faqihul Muqoddam (2019) ได้ศึกษา “พลวัตรของการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์” (Dynamics of sexual harassment on social media) พบการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นโดยตรง (Directly) มีความเข้มแข็ง และโดยนัย (Indirectly) ในขณะที่สิริพร วิริยะรักษ์ (2558) ที่ศึกษา “วาทกรรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในเว็บบอร์ด : การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” พบว่าสังคมไทยอาจขาดความระมัดระวังการคุกคามทางเพศที่ไม่รุนแรง และไม่ตระหนักถึงภัยเหล่านี้มากนัก โดยเฉพาะประเด็นมุมมองของการคุกคามทางเพศแฝงที่สอดแทรกอยู่โดยผ่านการทำให้ดู

ราวกับว่าไม่ใช่เรื่องรุนแรง ดังนั้นการวิจัยนี้จึงได้ประมวลความรู้ดังกล่าวนำมาสร้างเป็นเกณฑ์ที่สามารถครอบคลุมกับข้อมูลที่ปรากฏ โดยไล่ระดับจากการวิเคราะห์เจตนาในการคุกคาม การสื่อสารนั้นๆ ปรากฏผู้ถูกคุกคามหรือไม่ การคุกคามนั้นชัดแจ้งหรือไม่ (Directly/Indirectly) มีเจตนาการคุกคามนอกสังคมออนไลน์ (In real life/Offline) หรือไม่ และภาษาที่ใช้ในการคุกคามเป็นอย่างไร

นิยามศัพท์

การคุกคามทางเพศ คือ การส่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ ฯลฯ จากผู้ส่งสารสู่ผู้รับสาร ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับทางเพศ ทั้งที่แสดงออกซึ่งการดูหมิ่นและความเป็นปรปักษ์ต่อเพศใดเพศหนึ่ง ทั้งเป็นการเรียกร้องเพื่อนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ต้องการ ทั้งลักษณะพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภาวะหวาดระแวง วิตกกังวล แก่ผู้ถูกคุกคามว่าจะส่งผลกระทบกับชีวิตนอกสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย หรือจิตใจ ทั้งการมีพฤติกรรมการสร้างบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์ โดยใช้การสื่อสารเรื่องทางเพศ ให้เกิดความรู้สึกเป็นลบ ลดทอนคุณค่าของบุคคล หรือแม้แต่มิใช่บุคคล

ลักษณะของการใช้ภาษา คือ การใช้ภาษาที่มีการใช้เรื่องเพศในการประกอบการสร้างห้วงวาท เป็นการใช้อย่างที่สร้างอคติทางเพศ การใช้ภาษาที่ขื่นแ่นะหรือขื่นนำไปสู่เรื่องเพศ การใช้ภาษาในลักษณะบรรยายหรือใช้คำอุปมาแก่เรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพการใช้ภาษาในลักษณะกล่าวถึงบุคคลด้วยแง่มุมที่ลบในเรื่องเกี่ยวกับเรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ การใช้ภาษาสร้างความเป็นข่าวด้านการชูเรื่องเพศ (Sex) และมีการใช้ภาษาในการเหมารวม (Stereotypes) เพศสภาพของบุคคล

รูปแบบการคุกคามทางเพศ คือ รูปแบบการส่งข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ ฯลฯ จากผู้ส่งสารสู่ผู้รับสาร ผ่านการใช้ถ้อยคำ การเขียน (Text) รูปภาพ หรือสัญลักษณ์อื่นใด (Graphical) ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับทางเพศ ทั้งที่แสดงออกซึ่ง

การดูหมิ่นและความเป็นปรีภัยต่อเพศใดเพศหนึ่ง ทั้งเป็นการเรียกร้องเพื่อนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ต้องการ ทั้งลักษณะพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภาวะหวาดระแวง วิตกกังวล แก่ผู้ถูกคุกคามว่าจะส่งผลกระทบต่อชีวิตนอกสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย หรือจิตใจ รวมไปถึงการสร้างบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์ โดยการใช้การสื่อสารเรื่องทางเพศ ให้เกิดความรู้สึกเป็นลบ ลดทอนคุณค่าของบุคคล หรือแม้แต่มีใช้บุคคล

ประเภทของการคุกคามทางเพศ คือ การสื่อสารเรื่องทางเพศบนพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ให้เกิดความรู้สึกเป็นลบ ลดทอนคุณค่าของบุคคล หรือแม้แต่มีใช้บุคคล โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1) พฤติกรรมก่อกวนทางเพศ คือ พฤติกรรมที่ผู้คุกคามส่งข้อมูลความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ ฯลฯ อันมีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี ผู้ถูกคุกคาม ที่สื่อไปถึงการพุดตอถูก เขี่ยหยัน แดกดัน ลดทอนคุณค่า มีเจตนาเป็นปรีภัยต่อเพศใดเพศหนึ่ง โดยไม่ได้นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมทางเพศ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ทางลบเกี่ยวกับเพศใดเพศหนึ่งทางรูปร่าง/หน้าตา/การแสดงออกทางเพศของเพศใดเพศหนึ่ง การเล่าเรื่องตลก หรือการใช้คำเรียกที่ลดทอนคุณค่าเพศใดเพศหนึ่ง

2) พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ คือ พฤติกรรมที่ผู้คุกคามส่งข้อมูลความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ มีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี ผู้ถูกคุกคาม ที่มีการล่วงเกิน รุกล้ำ เพื่อการเรียกร้องการนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมทางเพศ โดยบุคคลนั้นไม่ต้องการ เช่น การใช้คำพุดตอชกชวนให้มีเพศสัมพันธ์หรือการกระทำที่สื่อไปทางเพศอย่างเปิดเผย การชมเชยรูปร่าง/หน้าตา

3) พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศ คือ พฤติกรรมที่ผู้คุกคามส่งข้อมูลความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ มีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี ที่เป็นไปในลักษณะที่สามารถสร้างความหวาดกลัว หวาดระแวง วิตกกังวล อันมีผลต่อความรู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิตจริงต่อผู้ถูกคุกคาม เช่น การนำ

ข้อมูลส่วนตัวมาเผยแพร่ หรือแสดงเจตจำนงในการนำไปสู่การล่วงละเมิดในชีวิตจริง

4) พฤติกรรมสร้างบรรยากาศอันไม่พึงประสงค์ทางเพศ คือ พฤติกรรมที่ผู้ถูกถามส่งข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ มีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี อันเป็นไปในการสร้างบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์ โดยใช้การสื่อสารเรื่องทางเพศ ให้เกิดความรู้สึกเป็นลบ ลดทอนคุณค่าของบุคคล หรือแม้มิใช่บุคคล ซึ่งไม่เข้าข่ายเป็นพฤติกรรมก่อกวนทางเพศ พฤติกรรมความเข้าใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ หรือพฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศ เช่น การนำเรื่องเพศมาใช้ในการดูหมิ่น คำทอ การแสดงความรู้สึกทางเพศต่อสิ่งที่ไม่ใช่บุคคล

ระดับความรุนแรงของการคุกคามทางเพศ คือ ระดับความรุนแรงของการส่งข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ ฯลฯ จากผู้ส่งสารสู่ผู้รับสาร ผ่านการใช้ถ้อยคำ การเขียน (Text) รูปภาพ หรือสัญลักษณ์อื่นใด (Graphical) ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับทางเพศ ให้เกิดความรู้สึกเป็นลบ ลดทอนคุณค่าของบุคคล หรือแม้แต่มิใช่บุคคล โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

1) ความรุนแรงระดับหนึ่ง หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารอาจไม่มีเจตนาในการคุกคามทางเพศ เนื่องด้วยไม่มีผู้ถูกคุกคาม แต่มีการใช้ภาษาในลักษณะที่สามารถจัดได้ว่าเป็นการคุกคามทางเพศ โดยลักษณะการใช้ภาษามีทั้งการใช้เรื่องเพศในการแสดงความคิดเห็น ผ่านการใช้คำสแลง คำพวน การเล่นคำ การใช้อุปลักษณ์ หรือการทำให้เป็นเรื่องตลก

2) ความรุนแรงระดับสอง หมายถึง การสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศที่ไม่ชัดเจน เป็นไปในลักษณะโดยนัย (Indirectly) ไม่ได้มีการเฉพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคาม (ไม่สามารถระบุผู้ที่ถูกคุกคามได้) โดยลักษณะการใช้ภาษา มีทั้งการใช้เรื่องเพศในการแสดงความคิดเห็น ผ่านการใช้คำสแลง คำพวน การเล่นคำ การใช้อุปลักษณ์ หรือการทำให้เป็นเรื่องตลก

3) ความรุนแรงระดับสาม หมายถึง การสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศที่ชัดเจน เป็นไปในลักษณะโดยตรง (Directly) มีผู้ถูกคุกคามอย่างเจาะจง (สามารถระบุผู้ที่ถูกคุกคามได้) แต่ไม่ได้สื่อไปถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศในชีวิตจริง โดยลักษณะการใช้ภาษา มีทั้งการใช้เรื่องเพศในการแสดงความคิดเห็น ผ่านการใช้คำสแลง คำพวน การเล่นคำ การใช้อุปลักษณ์ หรือการทำให้เป็นเรื่องตลก

4) ความรุนแรงระดับสี่ หมายถึง การสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศที่ชัดเจน เป็นไปในลักษณะโดยตรง (Directly) มีผู้ถูกคุกคามอย่างเจาะจง (สามารถระบุผู้ที่ถูกคุกคามได้) และสื่อไปถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศในชีวิตจริง โดยลักษณะการใช้ภาษาเป็นการใช้เรื่องเพศในการแสดงความคิดเห็นผ่านการใช้คำสแลง คำพวน การเล่นคำ การใช้อุปลักษณ์ หรือการทำให้เป็นเรื่องตลก

5) ความรุนแรงระดับห้า หมายถึง การสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศที่ชัดเจน เป็นไปในลักษณะโดยตรง (Directly) มีผู้ถูกคุกคามอย่างเจาะจง (สามารถระบุผู้ที่ถูกคุกคามได้) และสื่อไปถึงพฤติกรรมการคุกคามทางเพศในชีวิตจริง โดยมีการใช้ลักษณะภาษาที่ไม่สุภาพ มีการใช้ภาษาที่สื่อถึงเรื่องเพศ อวัยวะเพศ พฤติกรรมทางเพศ หรือเพศสัมพันธ์ชัดเจน

การรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศ คือ การที่บุคคลเมื่อได้รับรู้ถึงการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ ได้มีการแปลความหมายหรือตีความการคุกคามทางเพศนั้นผ่านการคิดวิเคราะห์โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และตอบสนองออกมาเป็นทักษะของตน

ระเบียบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ร่วมกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่นำเสนอในส่วพาดหัวข่าวและในพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็นที่อยู่ในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อหาลักษณะของการใช้ภาษา รูปแบบ ประเภท และระดับความรุนแรงของการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศผ่านการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณลักษณะของสำนักข่าวที่มีการนำเสนอข่าวทั้งในเฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ มีการแยกนำเสนอเฉพาะข่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่าสารในพื้นที่ที่แสดงความคิดเห็นเจาะจงต่อข่าวนั้น ๆ มีการนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง มีการแสดงความคิดเห็นจากสมาชิกเพจในจำนวนมากพอ มีความเป็นสาธารณะ (Public) ที่มีการเข้าถึงได้ง่าย และไม่ได้เฉพาะเจาะจงในการนำเสนอเรื่องเพศโดยเฉพาะ ได้แก่ เฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ ในการนำเสนอข่าวจาก 3 ช่องดังต่อไปนี้ 1) ช่อง 3 (รายการเรื่องเล่าเช้านี้) 2) ช่องไทยรัฐ (รายการไทยรัฐนิวส์โชว์) 3) ช่องเวิร์คพอยท์ (รายการข่าวเวิร์คพอยท์) โดยเลือกเก็บสารที่เป็นการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศ ที่อยู่ในส่วนของพาดหัวข่าวและพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็นต่อข่าวทุกข่าวที่ถูกโพสต์ใน เฟซบุ๊กเพจและเว็บไซต์ยูทูบ ตามเกณฑ์พื้นที่ที่กำหนด คือ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2562 - วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ผ่านการเก็บข้อมูลแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) โดยเก็บเฉพาะวันใดในเดือนมีนาคม และพฤษภาคม และเก็บเฉพาะวันคู่ ในเดือนเมษายน สำหรับพื้นที่ของการแสดงความคิดเห็น เก็บสารที่อยู่ใน 30 อันดับแรก Most Relevant ในเว็บไซต์เฟซบุ๊ก และ Top Comment ในเว็บไซต์ยูทูบ เนื่องด้วยเป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีส่วนร่วมจากผู้แสดงความคิดเห็นอื่นๆ (Engagement) จนความคิดเห็นนั้นๆ ถูกแสดงอยู่ในลำดับต้นๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการจำแนกเนื้อหา คือ ตารางบันทึกข้อมูล (Coding Sheet) โดยจำแนกลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในส่วพาดหัวข่าว และรูปแบบ ประเภท และระดับความรุนแรงของการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศในส่วนแสดงความคิดเห็น

ตารางลงรหัสได้พัฒนาจากการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเกณฑ์วัดในการสร้างตารางบันทึกข้อมูลโดยการเก็บจนกระทั่งได้ข้อมูลครอบคลุม ครบถ้วน หรืออ้อมตัว

(Saturation of Data) ตามประเด็นที่ต้องการจะศึกษาแล้วจึงนำมาสร้างเป็นเกณฑ์จำแนกเพื่อสร้างตารางบันทึกข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 พาดหัว

ลักษณะของการใช้ภาษาที่มีแนวโน้มคุกคามทางเพศในส่วนพาดหัวข่าวจำแนกออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) มีการใช้ภาษาที่สร้างอคติทางเพศต่อผู้อยู่ในข่าว 2) มีการใช้ภาษาที่ชี้นำหรือชี้นำไปสู่เรื่องเพศ 3) มีการใช้ภาษาในลักษณะบรรยายหรือใช้คำอุปมาแก่เรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ ของผู้อยู่ในข่าว 4) มีการใช้ภาษาในลักษณะกล่าวถึงบุคคลผู้อยู่ในข่าวด้วยแง่มุมที่ลบในเรื่องเกี่ยวกับเรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ 5) มีการใช้ภาษาสร้างความเป็นข่าวผ่านการชูเรื่องเพศ (Sex) และ 6) มีการใช้ภาษาในการเหมารวม (Stereotypes) เพศสภาพของบุคคลในข่าว

ส่วนที่ 2 การแสดงความคิดเห็น

รูปแบบการคุกคามทางเพศจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) ข้อความ 2) ข้อความและสัญลักษณ์ (Graphical) 3) สัญลักษณ์ (Graphical) 4) รูปภาพ 5) อื่น ๆ (การแนบลิงก์ หรือมีหลายรูปแบบในการแสดงความคิดเห็นเดียว)

ประเภทของการคุกคามทางเพศ 4 ประเภท ได้แก่ 1) พฤติกรรมก่อกวนทางเพศ 2) พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ 3) พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศ 4) พฤติกรรมสร้างบรรยากาศอันไม่พึงประสงค์ทางเพศ

ระดับความรุนแรง 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 (การใช้ภาษาที่สื่อถึงเรื่องเพศ แต่ไม่ปรากฏบุคคลผู้ถูกคุกคาม) ระดับ 2 (การคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยนัย หมายถึงผู้ถูกคาม ไม่ได้จำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคาม) ระดับ 3 (การคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยตรง หรือผู้ถูกคามจำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคามอย่างชัดเจน) ระดับ 4 (การคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยตรง หรือผู้ถูกคามจำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคามอย่างชัดเจน และสามารถสื่อไปถึงการแสดงเจตนาในการคุกคามผู้ถูกคุกคามนอกสื่อสังคมออนไลน์ได้) ระดับ 5 (การคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยตรง ผู้ถูกคามจำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคามอย่างชัดเจน และสามารถสื่อไปถึงการแสดงเจตนาในการคุกคามผู้ถูกคุกคามนอกสื่อสังคม

ออนไลน์ และมีการพิจารณาลักษณะการใช้ภาษาร่วมด้วย นั่นคือมีการใช้ภาษารุนแรง ไม่สุภาพ ที่สื่อถึงเรื่องเพศ อวัยวะเพศ พฤติกรรมทางเพศ หรือเพศสัมพันธ์ที่ชัดเจน)

ส่วนที่ 2 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) เพื่อศึกษาการรับรู้และตอบสนองต่อการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศ ในสื่อสังคมออนไลน์ในบริบทสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างผ่านการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของเพศชายและเพศหญิง ใน 3 เจเนอเรชั่น เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเพศ และช่วงวัย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งเจเนอเรชั่น อ้างอิงจาก รายงาน Overcoming Generational Gap in the Workplace ของ United Nations Joint Staff Pension Fund (UNJSPF) ได้แก่ เจเนอเรชั่น X (เกิดในปีพ.ศ. 2508-2523) เจเนอเรชั่น Y (เกิดในปีพ.ศ. 2524-2543) และเจเนอเรชั่น Z (เกิดในปีพ.ศ. 2544-2552) เป็นจำนวนทั้งหมด 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาผู้รับสารว่ามีการรับรู้และตอบสนองเกี่ยวกับประเด็นการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในบริบทสังคมไทย เพื่อตอบ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การรับรู้การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ ผ่านการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ 2) การตอบสนองต่อระดับความรุนแรงของการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการคุกคามทางเพศ 3) การตอบสนองต่อการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการคุกคามทางเพศ 4) การคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบต่อพื้นที่นอกสื่อสังคมออนไลน์ 5) ทักษะคิดต่อประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ผลการวิเคราะห์สื่อนำเสนอในส่วนพาดหัวข่าว

		ผลการวิเคราะห์สื่อนำเสนอในส่วนพาดหัวข่าว				
รายการข่าว		จำนวนข่าวทั้งหมด	จำนวนข่าวที่มีพาดหัวในลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนพาดหัวข่าว	อัตราส่วนร้อยละของข่าวที่มีพาดหัวในลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ต่อจำนวนพาดหัวทั้งหมด	ลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนพาดหัวข่าว	อัตราส่วนร้อยละของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนพาดหัวข่าว
ช่องทางเฟซบุ๊กทพ	รายการเรื่องเล่าเช้านี้	2,439	22	0.9	มีการใช้ภาษาสร้างความเป็นข่าวด้านการรู้เรื่องเพศ (Sex)	32.95
	รายการไทยรัฐนิวส์โชว์	6,520	189	2.9	มีการใช้ภาษาในลักษณะบรรยายหรือใช้คำอุปมาแก่เรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ ของผู้อยู่ในข่าว	28.74
	รายการข่าวเวิร์คพอยท์	1,751	5	0.29	มีการใช้ภาษาในการเหมารวม (Stereotypes) เพศสภาพของบุคคลในข่าว	11.88
ช่องทางเว็บไซต์ทูทูทู	รายการเรื่องเล่าเช้านี้	1,437	10	0.7	มีการใช้ภาษาในลักษณะกล่าวถึงบุคคลผู้อยู่ในข่าวด้วยแง่มุมที่ลบในเรื่องเกี่ยวกับเรือนร่าง/การแต่งกาย/พฤติกรรมทางเพศ/เพศสภาพ ของผู้อยู่ในข่าว	9.96
	รายการไทยรัฐนิวส์โชว์	538	17	3.16	มีการใช้ภาษาที่สร้างอคติทางเพศต่อผู้อยู่ในข่าว	8.43
	รายการข่าวเวิร์คพอยท์	834	15	1.8	มีการใช้ภาษาที่ขี้แะหรือชี้นำไปสู่เรื่องเพศ	8.06

ตัวอย่างการวิเคราะห์ ลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนพาดหัวข่าว

พาดหัวข่าว : "ณเดชน์" แอปป์ "ญาญา" ลงรูปหวานสะท้านฝรั่งเศส	
รายการไทยรัฐนิวส์โชว์/ ช่องทางเฟซบุ๊กเพจ / ข่าวถูกโพสต์ในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2562	
ลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนพาดหัวข่าว	การใช้ภาษาสร้างความเป็นขำผ่านการชูเรื่องเพศ (sex)
ข่าวนี้มีการใช้การชูเรื่องเพศเพื่อสร้างความน่าสนใจในข่าว ด้วยบุคคลผู้อยู่ในข่าวเป็นดาราผู้มีชื่อเสียง และมีข่าวคราวเรื่องความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด โดยมีการพาดหัวข่าวในลักษณะที่แสดงถึงการเน้นย้ำในเรื่องความสัมพันธ์และความรักใคร่ (Romance) ระหว่างพวกเขา ผ่านการใช้คำ “ลงรูปหวานสะท้านฝรั่งเศส” ที่สื่อถึง “ความหวาน” ที่เกิดขึ้นเมื่อพวกเขาต้องเที่ยวด้วยกันที่ประเทศฝรั่งเศส	

และจากการวิเคราะห์ลักษณะของการใช้ภาษาที่เป็นการคุกคามทางเพศในส่วนของพาดหัวข่าวนั้นปรากฏว่าข่าวที่พาดหัวข่าวมีการใช้ภาษาในลักษณะคุกคามทางเพศที่มีการใช้ภาษาในลักษณะบรรยายหรือใช้คำอุปมาแก้แค้นร้าย การแต่งกาย พฤติกรรมทางเพศ เพศสภาพ ของผู้อยู่ในข่าว เป็นข่าวบั่นเท็ง บุคคลในข่าวเป็นดาราหรือเป็นผู้มีชื่อเสียงเป็นผู้หญิง อีกทั้งรูปประกอบข่าวแสดงถึงบุคคลในข่าวเป็นไปในลักษณะวาบหวิน เช่น อยู่ในชุดว่ายน้ำ ชุดชั้นใน ชุดที่เน้นรูปร่าง หรือชุดที่เปิดเผยรูปร่าง มักนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการคุกคามทางเพศ

1.2 ผลการวิเคราะห์สารที่นำเสนอในพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็น

		ผลการวิเคราะห์สารที่นำเสนอในพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็น									
รายการข่าว		จำนวนข่าวที่มีสารสื่อกลางทางออนไลน์	จำนวนข่าวที่มีสารสื่อกลางทางออนไลน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อกลาง	จำนวนข่าวที่มีสารสื่อกลางทางออนไลน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อกลางทางเพศ	อัตราข่าวที่มีสารสื่อกลางทางออนไลน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อกลางทางเพศต่อจำนวนข่าวที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อกลางทางเพศ	รูปแบบของการสื่อสารทางเพศ	อัตราส่วนร้อยละ	ประเภทของการถูกถามทางเพศ	อัตราส่วนร้อยละ	ระดับความรุนแรงของการถูกถามทางเพศ	อัตราส่วนร้อยละ
ช่องทางฟรีเน็ต	รายการเรื่องเล่าเช้านี้	139	3,608	254	7.04	ข้อความ	91.17	พฤติกรรมสร้างบรรยากาศอันไม่พึงประสงค์ทางเพศ	44.12	ระดับ 3	65.88
	รายการไทยรัฐนิวส์โชว์	662	17,294	1,706	9.87	ข้อความและสัญลักษณ์	7.98	พฤติกรรมก่อความวุ่นวายทางเพศ	42.34	ระดับ 2	14.51
	รายการข่าวเวิร์คพอยท์	75	1,984	132	6.65	อื่นๆ	0.35	พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ	9.08	ระดับ 1	11.52
ช่องทางเว็บไซต์ยูทูบ	รายการเรื่องเล่าเช้านี้	131	3,374	271	8.03	รูปภาพ	0.31	พฤติกรรมกรณีนับร่วมกับทางเพศ	4.46	ระดับ 4	7.35
	รายการไทยรัฐนิวส์โชว์	62	1,683	122	7.25	สัญลักษณ์	0.19			ระดับ 5	0.74
	รายการข่าวเวิร์คพอยท์	52	1,124	85	7.56						

ตัวอย่าง การวิเคราะห์รูปแบบ ประเภท และระดับความรุนแรงของการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในส่วนแสดงความคิดเห็น (Ccomments) ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์

พาดหัวข่าว: จับ “ต้ม ทำทราย” เดินสายขโมยไฟฟ้ายรดกระบะอิฐชู่ไปขายต่อ	
(ช่องเวิร์คพอยท์ : Workpoint News / ช่องทางเฟซบุ๊กเพจ / ข่าวถูกโพสต์ในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2562)	
ความคิดเห็น: “ท้ายสวครบอิ”	
รูปแบบของการคุกคามทางเพศ	ข้อความเท่านั้น
ประเภทของการคุกคามทางเพศ	จัดอยู่ในกลุ่ม พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ เนื่องด้วยมีการแสดงทัศนคติด้วยการใช้คำ “ท้ายสว” โดย “ท้าย” นั้นสื่อได้ทั้งลักษณะของไฟฟ้ายรดอิฐชู่ หรือบันท้ายของตำรวจหญิง ซึ่งเป็นการชมเชยรูปร่างในลักษณะที่รักล้า
ระดับของการคุกคามทางเพศ	จัดอยู่ใน ความรุนแรงระดับ 2 ซึ่งเป็นการคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยนัย (Indirectly) หมายถึงสามารถประเมินว่าผู้แสดงความคิดเห็น หมายถึงไฟฟ้ายรดอิฐชู่ในข่าวหรือบันท้ายของตำรวจหญิงก็ได้

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในประเด็นเรื่องการรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ โดยกลุ่มตัวอย่างเจนอเรชั่น X ได้แก่ ชาย 1 (ปีเกิด พ.ศ. 2523) ชาย 2 (ปีเกิดพ.ศ. 2523) หญิง 1 (ปีเกิดพ.ศ. 2523) หญิง 22 (ปีเกิดพ.ศ. 2523) เจนอเรชั่น Y ได้แก่ ชาย 1 (ปีเกิดพ.ศ. 2523) ชาย 2 (ปีเกิดพ.ศ. 2531) หญิง 1 (ปีเกิดพ.ศ. 2540) หญิง 2 (ปีเกิดพ.ศ. 2536) เจนอเรชั่น Z ได้แก่ ชาย 1 (ปีเกิดพ.ศ. 2544) ชาย 2 (ปีเกิด พ.ศ. 2544) หญิง 1 (ปีเกิดพ.ศ. 2544) หญิง 2 (ปีเกิดพ.ศ. 2547) ปรากฏผลดังนี้

2.1 การรับรู้การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ผ่านการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์

การคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ที่ผู้รับสารส่วนใหญ่ (7 ใน 12 คน) รับรู้มักจะเป็นการใช้คำพูดชมเชยรูปร่าง หน้าตา หรือการแต่งกาย ที่เป็นไปใน

ลักษณะล่วงเกิน รุกล้ำแก่บุคคลนั้น ๆ หากเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อข่าว มักพบในข่าวที่บุคคลในข่าวมีรูปลักษณ์หรือลักษณะการแต่งกายที่เป็นจุดสนใจที่อาจเชื่อมโยงไปสู่เรื่องเพศได้ไม่ว่าบุคคลในข่าวจะเป็นเพศชายหรือหญิงก็ตาม โดยมักพบในข่าวบันเทิง เนื่องจากมักจะมียุทธศาสตร์การนำเสนอข่าวที่ชูเรื่องเพศ

นอกจากนั้นการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการแต่งกายของผู้ถูกคุกคามทางเพศที่นำไปสู่การถูกคุกคามทางเพศ มักพบจากข่าวบันเทิงที่เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับดารา นักแสดงก็มักจะมีภาพประกอบข่าวเป็นการแต่งกายวาวหวิว และข่าวประเภทอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ มักจะนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นเชิงคุกคามทางเพศ

2.2 การตอบสนองต่อระดับความรุนแรงของการแสดงความคิดเห็นที่เป็น การคุกคามทางเพศ

ผู้รับสารส่วนใหญ่ (9 ใน 12 คน) ตอบสนองต่อการแสดงความคิดเห็นที่ความรุนแรงในการคุกคามทางเพศตั้งแต่ระดับ 1 ที่เป็นระดับความรุนแรงที่พิจารณาโดยอนุমানได้ว่ามิได้มีเจตนาในการคุกคาม แม้ว่าจะมีการใช้ภาษาที่สื่อถึงเรื่องเพศ แต่ไม่ปรากฏบุคคลผู้ถูกคุกคาม ถือว่าเป็นการคุกคามทางเพศแล้ว ในขณะที่ผู้รับสารบางส่วน (2 ใน 12 คน) ตอบสนองที่ความรุนแรงในการคุกคามทางเพศตั้งแต่ระดับ 2 ที่เป็นระดับความรุนแรงที่พิจารณาว่าเป็นการคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยนัย หมายถึงผู้ถูกคามไม่ได้จำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคาม และผู้รับสารเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (1 ใน 12 คน) ที่ตอบสนองที่ความรุนแรงในการคุกคามทางเพศตั้งแต่ระดับ 3 ที่เป็นระดับความรุนแรงที่พิจารณาว่าเป็นการคุกคามทางเพศที่เป็นไปในลักษณะโดยตรง หรือผู้ถูกคามจำเพาะเจาะจงผู้ถูกคุกคามอย่างชัดเจน ตามลำดับ

2.3 การตอบสนองต่อการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการคุกคามทางเพศ

ผู้รับสารเพศหญิงมีความเห็นต่อการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ และไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง ในขณะที่ผู้รับสารเพศชายมองว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะทำให้การแสดงความคิดเห็นเป็นไปอย่างค่อนข้างเสรี การมีความคิดเห็นเชิงคุกคามทางเพศ

ถือเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะหากมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเพศเป็นตัวตั้งต้นอยู่แล้ว

2.4 การคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์และผลกระทบต่อพื้นที่นอกสื่อสังคมออนไลน์

ผู้รับสารส่วนมาก (8 ใน 12 คน) เห็นว่าการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ที่ปรากฏไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน และยังคงการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ได้ตามปกติ ในขณะที่มีผู้รับสารบางส่วน (4 ใน 12 คน) เห็นว่าตนได้รับผลกระทบ และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้พฤติกรรมอ่านความคิดเห็นต่อข่าว (Comments) ในพื้นที่สาธารณะน้อยลง นอกจากนั้นในผู้รับสารที่เคยประสบกับการถูกคุกคามทางเพศโดยตรง นอกจากการเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์แล้ว ยังเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันด้วย

การมองถึงผลกระทบต่อบุคคลที่สาม ผู้รับสารทั้งหมดตอบสนองไปทิศทางเดียวกันว่าประเด็นการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่สาม โดยเฉพาะเยาวชนหรือบุคคลอายุน้อยที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพราะคุณลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่ไม่ว่าใครก็สามารถเข้าถึงได้ หากเป็นเยาวชนหรือบุคคลอายุน้อยที่ยังไม่มีทักษะการรู้เท่าทันสื่อก็อาจเกิดพฤติกรรมเลียนแบบได้ หากการแสดงความคิดเห็นเชิงคุกคามทางเพศกลายเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นทั่วไปในสื่อสังคมออนไลน์ จนกลายเป็นความปกติธรรมดาของสังคม ความกังวลใจถึงผลกระทบต่อเยาวชนนี้จะเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มผู้รับสารที่มีบุตรหรือเด็กในปกครอง

2.5 พิจารณาต่อประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์

ผู้รับสารส่วนมาก (11 ใน 12 คน) แสดงความเห็นว่าเป็นประเด็นการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นปัญหาที่ควรได้รับความสนใจและแก้ไข มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (1 ใน 12 คน) ที่ยังมองว่าแม้เป็นปัญหา แต่ไม่ใช่ปัญหาที่จะต้อง

แก้ไขอย่างทันที เนื่องด้วยยังถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะบนโลกออนไลน์ ยังไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าส่งผลกระทบต่อผู้โลกนอกสังคมออนไลน์

สำหรับการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์นั้น ผู้รับสารส่วนมาก (9 ใน 12 คน) เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์นั้นจะต้องเริ่มต้นที่ตัวผู้ใช้สื่อเอง ที่จะต้องมีมารยาท ให้เกียรติกันและกันในการใช้พื้นที่สาธารณะ และไม่ใช่อ้อยคำในเชิงคุกคามทางเพศ ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์คนอื่น ถือเป็นมารยาทพื้นฐานของการสื่อสารในพื้นที่สังคมออนไลน์ที่ควรมี

ในส่วนผู้ให้บริการสื่อ ผู้รับสารบางส่วน (5 ใน 12 คน) มีความเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของผู้ให้บริการสื่อที่ควรจะมีบทบาทในการคัดกรองเนื้อหาบนพื้นที่ของตน ทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีหรือใช้คนในการกลั่นกรองถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม หรือสร้างกฎกติกาข้อตกลงร่วมกันในการใช้พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ อย่างน้อยจะทำให้ลดปริมาณของการคุกคามทางเพศบนแพลตฟอร์มได้ในเบื้องต้น

ในขณะที่ในส่วนของภาครัฐ ผู้รับสารเห็นว่ารัฐควรเข้ามามีบทบาทในการกำกับหรือควบคุมการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยผู้รับสารกลุ่มนี้ (3 ใน 12 คน) มองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการควบคุมดูแล เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง โดยหากจำเป็นจะต้องใช้อำนาจหน้าที่เพื่อปิดเว็บไซต์หรือปิดการแสดงความคิดเห็นก็ควรกระทำ แม้จะมองว่าในทางปฏิบัติ รัฐอาจไม่มีความสามารถที่จะควบคุมได้ เนื่องด้วยพื้นที่ออนไลน์มีจุดเด่นคือลักษณะที่ไร้ขอบเขต จึงไม่สามารถควบคุมหรือปิดกั้นได้ง่าย ๆ โดยเฉพาะเมื่อเป็นแพลตฟอร์มของต่างประเทศ

นอกจากนี้ผู้รับสารบางส่วน (5 ใน 12 คน) เห็นว่ารัฐควรมีนโยบายบางอย่างที่เข้ามาดูแลประเด็นการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์เป็นการเฉพาะ เช่น การกำหนดกฎ กติกา หรือข้อควรกระทำ ไม่ควรกระทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้แต่ละเว็บไซต์และแพลตฟอร์มสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลกันเองได้ และควรมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศโดยตรง อีกทั้งภาครัฐควรจะสร้างความรู้

ความเข้าใจต่อประเด็นการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน ซึ่งอาจทำได้โดยผ่านการเรียนการสอน หรือยกขึ้นมาให้เป็นประเด็นทางสาธารณะที่ผู้คนจะสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน และให้ประชาชนสร้างบรรทัดฐานในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทัน โดยที่ภาครัฐไม่เข้ามาควบคุมหรือปิดกั้นจนเกินไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา “การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์” โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาลักษณะของการใช้ภาษา รูปแบบ ประเภท และระดับความรุนแรงของการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ และเพื่อศึกษาการรับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ของผู้รับสารในบริบทสังคมไทย ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นอภิปราย 3 ประเด็น ได้แก่

3.1 การคุกคามทางเพศในพื้นที่นำเสนอข่าวบนสื่อสังคมออนไลน์

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า สื่ออินเทอร์เน็ตมีคุณลักษณะพิเศษหลายประการที่ทำให้พฤติกรรมการใช้งานบนอินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงไป ทั้งยังมีบทบาทกับชีวิตของผู้คนมากขึ้น สำนักข่าวต่าง ๆ จึงได้มีการเพิ่มช่องทางในการนำเสนอจากเดิมที่เขย่นำเสนอได้เฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ได้แก่โทรทัศน์และสื่อวิทยุ ก็ได้มีการปรับตัวให้ทันยุคทันสมัย ผ่านการใช้ช่องทางของสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ในการนำเสนอข่าว

โดยเฉพาะเมื่อสื่อสังคมออนไลน์มีคุณลักษณะพิเศษของการสื่อสารผ่านสื่อกลางในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีขอบเขต เป็นสาธารณะ ผู้ใช้สามารถแสดงความคิดเห็นและตอบสนองต่อเหตุการณ์ใด ๆ ออกมาได้อย่างค่อนข้างเสรี เข้า-ออกง่าย สามารถใช้งานโดยไม่ระบุตัวตน และเนื่องด้วยพื้นที่บนอินเทอร์เน็ตมีขอบเขตที่กว้างไกลมากจนไม่สามารถควบคุมได้ เรื่องของกฎหมายและการควบคุมจึงไม่ชัดเจนและครอบคลุม ทั้งยังกรอบของบรรทัดฐานของสังคมที่มาควบคุมพฤติกรรมที่ไม่สามารถกระทำได้ในพื้นที่ออฟไลน์ จึงส่งผลให้พื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่ที่ปรากฏพฤติกรรมการใช้ภาษาที่อาจก่อให้เกิดอันตรายในประเด็นเรื่องเพศ ด้วยคุณลักษณะดังที่กล่าวมานี้จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมการสื่อสารเรื่องเพศของคนในสังคม และทำให้บทสนทนาเรื่องเพศในสังคมไทย ซึ่งแต่เดิมเคยถูกปิดกั้น กดทับ จากค่านิยม จารีตประเพณี และศีลธรรม ถูกจำกัดไว้ให้เป็นเรื่องในห้องหับส่วนตัว กลัปลายเป็นเรื่องที่ผู้คนนำขึ้นมาสนทนากันบนพื้นที่สาธารณะมากขึ้น

ดังที่ส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ในส่วนของการพาดหัวข่าวของสื่อเพื่อหาการเชื่อมโยงว่าการพาดหัวข่าวของสื่อถือเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้เกิดการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์หรือไม่ แต่เนื่องด้วยสำนักข่าวในการวิจัยนี้เป็นสำนักข่าวออนไลน์ที่มาจากองค์กรสื่อกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นรายการเรื่องเล่าเช้านี้ โดย บริษัท เทโรเอ็นเทอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) รายการไทยรัฐนิวส์โชว์ โดยบริษัท ทริปเปิ้ล บรอดคาสท์ จำกัด และรายการข่าวเวิร์คพอยท์ โดยบริษัท ไทยบรอดคาสต์ จำกัด เนื้อหาที่ถูกผลิตขึ้นมาจึงผ่านกระบวนการสร้างข่าวอย่างเป็นขั้นตอน ผ่านการตรวจสอบจากหลายฝ่าย ก่อนจะถูกเผยแพร่สู่สาธารณะ กระบวนการผลิตข่าวมีการตรวจสอบความถูกต้อง และป้องกันการฟ้องร้องหมิ่นประมาททางกฎหมาย ทำให้ผลการศึกษาพาดหัวข่าวจึงไม่ได้พบเนื้อหาที่เข้าข่ายการคุกคามทางเพศอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม พบว่ายังปรากฏลักษณะการใช้ภาษาและภาพประกอบที่เป็นการสื่อสารเรื่องเพศ อาทิ การใช้ภาษาที่ใช้สร้างอคติทางเพศ การใช้ลักษณะภาษาในการชี้แนะชี้เข้าไปสู่เรื่องเพศ หรือบรรยายรูปลักษณะเรือนร่างของบุคคลผู้อยู่ในข่าว เป็นต้น

3.2 การคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ในมิติผู้ใช้งาน

ในปัจจุบันเรื่องเพศในสื่อสังคมออนไลน์ปรากฏให้เห็นได้โดยทั่วไปผ่านรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ตัวอักษร (Text) ใช้รูปภาพ หรือสัญลักษณ์อื่นใด เช่น อีโมจิ (Emoji) สติกเกอร์ (Sticker) หรือรูปภาพเคลื่อนไหว (.gif) ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเลือกใช้งานเพื่อแสดงความคิดเห็นและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ และไม่น้อยที่ผู้ใช้งานไม่ตระหนักว่าการสื่อสารเหล่านั้นเข้าข่ายการคุกคามทางเพศ เช่น การใช้รูปภาพเคลื่อนไหวเป็นรูปการ์ตูนที่กำลังเลีย ในการแสดงความคิดเห็นในข่าวที่บุคคลในข่าวเป็นผู้หญิง เป็นต้น แต่เนื่องด้วยการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มิใช่การคุกคามโดยตรงทางกายภาพแตกต่างกับการคุกคามทางเพศในบริบทออฟไลน์ ไม่มีการเผชิญหน้าระหว่างผู้คุกคามและผู้ถูก

คุกคาม จึงก่อให้เกิดการไม่ระวังมารยาททางสังคมขึ้น ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในการใช้ภาษาได้ง่าย ดังในงานวิจัยของ Scott, Semmens, and Willoughby ที่เรียกพฤติกรรมนี้ว่า “Flaming” หรือการใช้คำพูดแรง ๆ ในชุมชนออนไลน์ ซึ่งค่อนข้างไม่เป็นมิตรกับผู้หญิง ซึ่งแม้จะไม่ได้ระบุเจาะจงถึงผู้หญิง แต่จะเป็นเพศใดก็ได้ แต่อย่างไรก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าโดยมากแล้วผู้ชายมักจะเป็นคนใช้คำพูดประเภทนี้ (อ้างอิงจาก Azy Barak, 2005)

และเนื่องจากเป็นพื้นที่บนอินเทอร์เน็ต การคุกคามทางเพศจึงแตกต่างจากการคุกคามทางเพศแบบออฟไลน์ซึ่งผู้คุกคามกระทำการคุกคามโดยตรงต่อผู้ถูกคุกคาม ดังผลการศึกษาที่ปรากฏว่า พฤติกรรมสร้างบรรยากาศอันไม่พึงประสงค์ทางเพศ อันได้แก่ การนำเรื่องเพศมาสื่อสารให้เป็นเรื่องตลกขบขันหรือนำประเด็นทางเพศมาด่าทอ ดูหมิ่น เป็นการสร้างบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์ในพื้นที่สาธารณะ สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นการคุกคามทางเพศในลักษณะหนึ่ง ทั้งยังเป็นการคุกคามทางเพศที่พบได้มากที่สุด

แต่ปัญหาคือลักษณะการใช้ภาษาในเชิงไม่จริงจังเช่นนี้มักถูกประเมินว่าไม่ใช่เรื่องร้ายแรง เป็นเพียงการใช้คำในเชิงพูดหยอกเล่นหรือแซวเท่านั้น ยังเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลาง จึงลดการปะทะโดยตรงระหว่างผู้คุกคามกับผู้ถูกคุกคาม กล่าวคือสารที่เป็นการคุกคามทางเพศที่ส่งออกมานั้นถูกรับไว้โดยผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ทั่วไปแทน ดังเช่นการคุกคามทางเพศที่เป็น พฤติกรรมก่อกวนทางเพศ ที่ในงานวิจัยนี้ใช้อธิบายถึงการสื่อสารที่ผู้คุกคามส่งข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ ฯลฯ อันมีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี สู่ผู้ถูกคุกคาม ที่สื่อไปถึงการพูดดูถูก เย้ยหยัน แดกดัน ลดทอนคุณค่า มีเจตนาเป็นปฏิกิริยาต่อเพศใดเพศหนึ่ง โดยไม่ได้นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมทางเพศ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์การแสดงออกทางเพศ รูปร่างกายตา การแต่งกายในแง่ลบ การละลาละล้วงข้อมูลทางเพศ การทักท้วงและกระจายข่าวลือที่ก่อให้เกิดความอับอายแก่บุคคลใด ๆ ซึ่งปรากฏมากเป็นอันดับสอง

ส่วนการสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศประเภท พฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการ ในงานวิจัยนี้ใช้อธิบายถึงการสื่อสารที่ผู้คุกคามส่งข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ มีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี สู่ผู้ถูกคุกคาม ที่มีการล่วงเกิน รุกล้ำ เพื่อการเรียกร้องการนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมทางเพศ โดยบุคคลนั้นไม่

ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fitzgerald, Gelfand, and Drasgow (1995) และ Leskinen, Cortina, and Kabat (2011) ที่ระบุว่าเจตนาของการคุกคามทางเพศที่เป็นพฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการนั้น เจตนาคือการ “Come-ons” (เข้าหาหรือรูกล้ำ) แก่ผู้ถูกคุกคาม เมื่อพบว่าผลการศึกษาหัวข้อย่อยของการคุกคามทางเพศประเภทพฤติกรรมความเอาใจใส่ทางเพศที่ไม่ต้องการที่พบมากที่สุดคือการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการใช้คำพูดชมเชยรูปร่างหน้าตา การแต่งกายที่เป็นไปในลักษณะล่วงเกินหรือรูกล้ำแก่นุคคลนั้น ในขณะที่การสื่อสารที่เป็นการคุกคามทางเพศประเภท พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศ พบได้น้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ Azy Barak (2005) ที่ระบุว่าในพื้นที่ออนไลน์จะพบกับการคุกคามทางเพศประเภทพฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศน้อยที่สุด เนื่องด้วยเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลางจึงทำให้ไม่มีการพบหน้าหรือถูกคุกคามโดยตรง (Physical Contact)

แต่อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศในงานวิจัยนี้ใช้อธิบายการสื่อสารที่ผู้คุกคามส่งข้อมูล ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ มีเนื้อหาสาระเน้นเกี่ยวกับเรื่องเพศ/เพศวิถี ที่เป็นไปในลักษณะที่สามารถสร้างความหวาดกลัว หวาดระแวง วิตกกังวล อันมีผลต่อความรู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิตจริงต่อผู้ถูกคุกคามแทน ดังที่สอดคล้องกับ Azy Barak (2005) ที่ระบุว่า พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศนั้นหมายถึงการสร้าง ความกดดันทั้งทางกายภาพ (Physical) และสภาพจิตใจ (Psychological) ที่แสดงความต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ถูกคุกคาม สอดคล้องกับผลการศึกษาหัวข้อย่อยของ พฤติกรรมการบีบบังคับทางเพศ ที่พบมากที่สุดคือการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการใช้ภาษาสื่อถึงเจตนาชัดเจนในการต้องการล่วงละเมิดทางเพศในชีวิตจริง หรือต้องการให้เกิดการล่วงละเมิดต่อบุคคลนั้นๆ ในชีวิตจริง

นอกจากนั้น จากการศึกษายังพบว่า คุณลักษณะ “ความไม่ระบุตัวตน” (Anonymity) ของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีถูกหยาบคายขึ้นมากประกอบการวิเคราะห์พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่เกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการเปิดรับและเข้าไปมีส่วนกับเรื่องเพศมากกว่าในโลกแห่งความจริงนั้น ไม่อาจนำมาอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้ทั้งหมด กล่าวคือ เนื่องด้วยพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยนี้คือ เว็บไซต์เฟซบุ๊ก และเว็บไซต์ยูทูบ โดยเว็บไซต์ยูทูบไม่ได้มีนโยบายในการจำกัดการตั้งชื่อผู้ใช้หรือรูปภาพประกอบ ในทางกลับกัน มีนโยบายในส่วนของ

“การปกป้องข้อมูลประจำตัว” ที่เพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้งาน ทางเว็บไซต์แนะนำให้ผู้ใช้งานรักษาความเป็นส่วนตัวของตน โดยหลีกเลี่ยงการโพสต์ข้อมูลส่วนบุคคล ดังนั้นด้วยเงื่อนไขเช่นนี้ ผู้ใช้งานเว็บไซต์ยูทูปที่เข้ามาเพื่อชมวิดีโอและแสดงความคิดเห็น จึงมีแนวโน้มที่จะมีการตั้งชื่อผู้ใช้ที่ไม่เกี่ยวเนื่องชีวิตจริงหรือเชื่อมโยงไปกับโลกนอกอินเทอร์เน็ต รวมไปถึงถึงรูปภาพประกอบที่มักจะสร้างรูปแบบตัวผู้ใช้ (Avatar) แทนการใช้รูปจริง

ในขณะที่เว็บไซต์เฟซบุ๊กมีความปรารถนาให้ผู้ใช้งานในเว็บไซต์ได้รับประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เป็นดังเครือข่ายทางสังคมจริง ๆ จึงแนะนำให้ใช้ชื่อที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเป็นชื่อตามกฎหมาย ตามเอกสารทางการ หรือชื่อที่ใช้งาน (Authentic Name) นอกจากนั้นเว็บไซต์ยังมีนโยบายให้ยืนยันชื่อหากจำเป็น ซึ่งจำเป็นจะต้องแสดงบัตรประชาชน หรือบัตรอื่นใดที่สามารถยืนยันตัวตนได้ ไม่ว่าจะเป็นบัตรสมาชิก หรือหน้าจดหมาย เป็นต้น ดังนั้นด้วยเงื่อนไขเช่นนี้ ผู้ใช้งานเว็บไซต์ เฟซบุ๊กจึงมีแนวโน้มที่จะมีการตั้งชื่อผู้ใช้ที่สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงหรือโลกนอกอินเทอร์เน็ต และเนื่องด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมักจะสืบเนื่องไปสู่การใช้รูปภาพประกอบจริงตามไปด้วย

อย่างไรก็ดี จากการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้พบว่า ไม่ว่าผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์จะใช้ชื่อและรูปประกอบจริง หรือใช้ชื่อและรูปแทน ก็สามารถถูกคามทางเพศได้ ดังนั้นจากการศึกษาของ สมสรค์ อธิเวสส์ (2557) ที่ศึกษา การคุกคามทางเพศบนสังคมเครือข่าย และ Azy Barak (2005) ที่ศึกษา การคุกคามทางเพศบนอินเทอร์เน็ต (Sexual Harassment on the Internet) ที่เห็นตรงกันว่า เนื่องด้วยคุณลักษณะของสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลให้คนมีแนวโน้มที่จะเปิดรับและเข้าไปมีส่วนกับเรื่องเพศมากกว่าในโลกแห่งความจริง ที่ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่มีขอบเขต โดยเฉพาะการไม่ระบุตัวตน (Anonymity) จึงลดการถูกจำกัดจากบรรทัดฐานของสังคมที่มาควบคุมพฤติกรรมที่อาจไม่เหมาะสมในชีวิตจริง และนำไปสู่การเอื้อให้สามารถแสดงความคิดเห็นในเชิงคุกคามทางเพศบนโลกออนไลน์นั้น จึงไม่น่าจะอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่โลกออนไลน์ไม่ได้ตัดขาดกันอย่างสิ้นเชิงกับโลกในชีวิตจริง และการแสดงความคิดเห็นบนโลกออนไลน์โดยใช้ชื่อและรูปจริงถือเป็นพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นปกติสามัญ

3.3 การคุกคามทางเพศจากออนไลน์มาสู่โลกออฟไลน์

แม้ในปัจจุบันที่สังคมดำเนินมาถึงยุคสมัยที่ความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศของคนในสังคมไม่ได้รับอิทธิพลจากสถาบันทางสังคม การเมือง และสื่อดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว ยังมีช่องทางในการรับสารจากสื่อต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะสื่อทางอินเทอร์เน็ต ผลจากการศึกษานี้ยังปรากฏให้เห็นว่าระบบทางความคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศของคนในสังคมยังคงมีความเชื่อมโยงกับระบบความคิดและความเชื่อในเรื่องเพศดังที่เป็นมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในประเด็นที่ครอบคลุมความคิดเรื่องเพศในมาตรฐานสังคมไทยยังคงเป็นไปในลักษณะสังคมชายเป็นใหญ่ มีทัศนคติว่าชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง แม้แต่ในวัยรุ่น โดยเฉพาะในเพศชายยังมีทัศนคติที่ยึดติดกับบทบาททางเพศภาวะในลักษณะชายเป็นใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีความคิดว่าเรื่องเพศเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ผู้ชายมีอิสระทางเพศมากกว่า (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, อิงคภา โคตนารา, เนตรชนก แก้วจันทา, และ ชมพูนุท กาบคำบา, 2560) ดังนั้นหากเป็นผู้หญิง การแสดงออกเรื่องเพศถือเป็นเรื่องที่ไม่ได้และมักจะถูกประณามจากสังคมมากกว่าเพศชายเสมอ ดังเช่นที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นกล่าวโทษต่อผู้หญิงที่ถูกข่มขืนในข่าวว่าเพราะแต่งตัวโป๊เองหรือไม่? ซึ่งการกล่าวโทษเหยื่อโดยเฉพาะในคดีล่วงละเมิดทางเพศ ถือเป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากยังคงมีการเคลื่อนไหวและมีการรณรงค์ในเรื่องนี้อยู่ เช่น แคมเปญ #DontTellMeHowToDress ที่เกิดขึ้นเพื่อรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงสาเหตุแท้จริงของการคุกคามทางเพศและแสดงจุดยืนว่าผู้หญิงมีสิทธิที่จะแต่งตัวแบบไหนก็ได้ ตราบใดที่ไม่อนาจารและไม่ผิดกฎหมาย ในปีพ.ศ. 2561 ถูกหยิบยกขึ้นมารณรงค์อีกครั้งในแพลตฟอร์มวิดีโอที่เป็นที่นิยมอย่างมากในสังคมไทย อย่าง TikTok ในช่วงปีพ.ศ. 2564 นี้ หรือในทางกลับกันผู้หญิงมักถูกปฏิบัติให้กลายเป็นวัตถุทางเพศแม้ไม่ได้ทำพฤติกรรมที่ส่อไปถึงเรื่องเพศเลยก็ตาม ดังที่เห็นในข่าวแม่ค้าแต่งตัวเป็นแม่นาคขายหมูปิ้งข้างถนน (มามิด ๆ อย่างหลอน! แม่นาคอุ้มลูกขายหมูปิ้งกลางสี่แยก ทำคนตกใจนึกว่าผีจริง เปิดใจกระแสบรรด, รายการเรื่องเล่าเช้านี้, 8 เมษายน 2562) ยังปรากฏการแสดงความคิดเห็นในลักษณะคุกคามทางเพศ ทั้งที่ในรูปแบบแต่งตัวมิดชิด ทั้งยังแต่งหน้าเป็นผี

เพศหญิงจึงถือเป็นเพศที่มักได้รับผลกระทบจากการคุกคามทางเพศ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศและความรุนแรงทางเพศในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นไปในกรอบที่ผู้ถูกคุกคามทางเพศหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางเพศเป็นผู้หญิงเป็นหลัก ทั้งการคุกคามทางเพศในสถานที่ทำงาน ในโรงเรียนไปจนถึงในครอบครัว หลายงานวิจัย (ซุดาปณี ชีบาขมา, 2548; นันทวัฒน์ อสิรพจนกุล, 2551; สุสันหา ยิ้มแย้ม สุจิตรา เทียนสวัสดิ์ และสุจิตรา ชัยวุฒิ, 2555; เพ็ญพรรณ กี่เจริญ, 2557; อัมพร ช่างลักษณ์, 2552) สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ปรากฏว่าเพศหญิงเป็นเพศที่รับรู้และตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์รุนแรงมากกว่าเพศชาย ซึ่งอนุมานได้ว่าเกิดจากการที่เป็นเพศที่ถูกกดทับสืบเนื่องมาจากบริบทเรื่องเพศในสังคมไทยดังที่กล่าวมาดังผลการวิจัยที่พบว่า คนต่างเพศจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการตอบสนองต่อการคุกคามทางเพศที่ในเพศหญิงจะเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจและไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง ในขณะที่เพศชายส่วนใหญ่มักจะไม่มีความรู้สึกร่วม ทั้งยังเห็นว่าเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะหากมีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศเป็นตัวตั้งต้นอยู่แล้ว หรือเพศหญิงมักจะให้ความเห็นผ่านประสบการณ์ ทั้งจากประสบการณ์ส่วนตัวหรือบุคคลอื่นที่เป็นเพศหญิงด้วยกัน ในขณะที่เพศชายมักจะให้ความเห็นแบบทั่วไป

ในขณะที่หากพิจารณาเรื่องความแตกต่างทางความคิดของคนต่างเจนอเรชั่นเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศจากการศึกษานี้ไม่ปรากฏความแตกต่างมากนัก ทั้งยังเห็นพ้องกันในประเด็นที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อเยาวชนหากปล่อยให้การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติจนกลายเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของสังคม ดังนั้นจากแนวคิดการแบ่งผู้คนออกเป็นเจนอเรชั่นที่กล่าวได้ว่า คนที่เกิดในช่วงวัยเดียวกันจะมีอัตลักษณ์ร่วมกัน และในแต่ละช่วงวัยก็จะมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน (เสวต วัชรเสถียร, 2556 อ้างถึงในทัศเทพ ธรรมษา, 2561) จึงไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้ เนื่องด้วยผู้รับสารแต่ละคนจะมีคุณลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ อายุ เพศ บุคลิกภาพ สติปัญญา ทักษะ รวมถึงประสบการณ์ เป็นต้น ที่แตกต่างกันออกไป (ปรมะ สตะเวทิน, 2546 อ้างถึงใน ทัศเทพ ธรรมษา, 2561)

ดังนั้นเหตุที่ประเด็นการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์มักไม่ได้รับการตอบสนองจากสังคมไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นปัญหาในระดับวิกฤตที่ต้องรีบแก้ไข เนื่องจากยังมีคนส่วนหนึ่งในสังคมที่ยังไม่ถือว่าตนเป็นผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งยังมองปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เป็นไปไม่ได้ที่จะมีการเผชิญหน้าหรือส่งผลกระทบต่อร่างกายจริง ๆ การคุกคามทางเพศที่เป็นการคุกคามผ่านการใช้ภาษา โดยเฉพาะในระดับความรุนแรงน้อย หรือใช้ความตลกขบขันน่า จึงไม่ได้รับการใส่ใจอย่างที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับสิริพร วิริยะรักษ์ (2558) ที่ศึกษาว่าททรมการคุกคามทางเพศที่ปรากฏในเว็บบอร์ด : การศึกษาว่าททรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ว่า “สังคมไทยอาจขาดความระมัดระวังการคุกคามทางเพศที่ไม่รุนแรง และไม่ตระหนักถึงภัยเหล่านี้มากนัก” โดยเฉพาะประเด็นมุมมองของการคุกคามทางเพศแฝงที่สอดแทรกอยู่โดยผ่านการทำให้ดูราวกับว่าไม่ใช่เรื่องรุนแรง

อย่างไรก็ตาม ในด้านผลกระทบ สำหรับผู้ที่ถูกคุกคามทางเพศบนสื่อสังคมออนไลน์ถือว่าได้รับผลกระทบไม่ต่างกับการถูกคุกคามทางวาจาในสังคมออฟไลน์ ในขณะที่ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ทั่วไปก็ได้รับผลกระทบที่จะต้องอยู่ในพื้นที่ที่สื่อสังคมออนไลน์ที่เต็มไปด้วยความรุนแรงทางภาษา และการคุกคามทางเพศ ซึ่งหากปล่อยให้ปัญหานี้ยังคงอยู่อย่างแพร่หลาย คนในสังคมก็ต้องอยู่ในสังคมที่เคยชินกับการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นนี้ และความเคยชินนั้นก็สามารถยกระดับความรุนแรงจากน้อยไปหามาก และวันหนึ่งวันใดผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบ หรือได้รับผลกระทบทางอ้อมก็อาจจะกลายเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงได้ และอาจจะนำไปสู่พฤติกรรมนอกอินเทอร์เน็ตได้ โดยเฉพาะในเยาวชนที่ยังไม่รู้เท่าทัน

การป้องกันและแก้ปัญหาเรื่องการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจาก 3 ภาคส่วน ได้แก่ ตัวผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ตัวแพลตฟอร์ม และภาครัฐ ที่มีบทบาทและส่วนเกี่ยวข้องทั้งสิ้น

การจัดการกับปัญหาการคุกคามทางเพศควรให้ความสำคัญกับตัวผู้ใช้งาน (User) กล่าวคือ บรรยากาการสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์จะเป็นไปอย่างเหมาะสม ผู้ใช้งานจะต้องเป็นผู้สร้างขึ้นมาเอง ผ่านความสามารถในการรู้เท่าทันการสื่อสารในยุคดิจิทัล ซึ่งถือ

เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของผู้สื่อสาร ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีความรับผิดชอบในการสื่อสารและการเข้าถึงคม โดยใช้แนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกับการใช้ชีวิตนอกพื้นที่ออนไลน์ เช่น การใช้ภาษาที่เหมาะสม การปกป้องข้อมูลส่วนตัว และไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น เป็นต้น

แต่การปล่อยให้สื่อสังคมออนไลน์เต็มไปด้วยเนื้อหา หรือสาร (Message) ที่ไม่เหมาะสม โดยฝากความหวังให้ตัวผู้ใช้มีความรู้เท่าทันการสื่อสารในยุคดิจิทัลเพียงฝ่ายเดียว ไม่อาจแก้ปัญหาการคุกคามทางเพศได้ เมื่อสื่อสังคมออนไลน์ยังเต็มไปด้วยการคุกคามทางเพศ และความรุนแรงอื่นใดที่สามารถเกิดขึ้นได้เนื่องด้วยคุณลักษณะพิเศษของสื่อสังคมออนไลน์และอินเทอร์เน็ตดังที่กล่าวมา ดังนั้นตัวแพลตฟอร์มของสื่อสังคมออนไลน์ ที่เป็นผู้ให้บริการและได้รับผลประโยชน์จากการที่มีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมากจึงควรเข้ามามีส่วนจัดการ เช่น กระทำผ่านเครื่องมือทางเทคนิคที่มีร่วมด้วย อาทิ ระบบการคัดกรองคำ จำกัดการเข้าถึงของผู้กระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น ซึ่งนอกจากวิธีการทางเทคนิคที่ตัวแพลตฟอร์มสามารถกระทำได้แล้วนั้น ตัว “ผู้ดูแลระบบ” ซึ่งในกรณีงานวิจัยนี้คือ Administrator ของสำนักข่าว ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้เฝ้าประตูระดับย่อย (Micro Gate Keeper) จึงควรมีบทบาทในการดูแลพื้นที่การสื่อสารของตน

สำหรับภาครัฐที่มีหน้าที่ในการดูแลความเรียบร้อยของสังคมโดยรวมควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและแก้ปัญหาการคุกคามทางเพศผ่านเครื่องมือของรัฐ โดยเฉพาะในเรื่องตัวบทกฎหมาย ที่ควรจะมีการปรับแก้ให้มีบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศบนอินเทอร์เน็ตไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อให้ความคุ้มครองกับผู้ใช้งานอย่างเหมาะสม และทันยุคสมัย เนื่องจากประเด็นเรื่องกฎหมายที่ใช้ในการจัดการกับการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทยยังไม่ครอบคลุมมากพอ กล่าวคือ ยังไม่มีตัวบทกฎหมายที่ชัดเจนในการเอาผิดกับผู้กระทำความผิด ทั้งประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560 ซึ่งไม่ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศบนอินเทอร์เน็ตไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากนั้นจำเป็นจะต้องมีการสื่อสารให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงสิทธิที่พึงกระทำตามกฎหมายหากพบว่าตนถูกคุกคามทางเพศ

บนอินเทอร์เน็ต เพราะไม่ใช่เฉพาะศิลปินคาราหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์ฟ้องร้องหากพบการคุกคาม

นอกเหนือจากขอบเขตของกฎหมาย แนวคิดเสรีภาพในการพูด (Freedom of speech) ดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่ 19 เป็นประเด็นสำคัญ เส้นกั้นที่จะช่วยไม่ให้เราเข้าไปจากจุดที่เป็นเสรีภาพในการพูดไปสู่การคุกคามทางเพศนั้น นอกจากการขยายกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศในประเทศไทยที่เคยถูกปิดกั้นในยุคก่อน ให้เปิดกว้างตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เรื่องเพศควรได้รับการกำกับดูแลมากขึ้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีคุณลักษณะเอื้อให้เกิดการคุกคามทางเพศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมถึงการนำองค์ความรู้เรื่องเพศในมิติต่าง ๆ มาพิจารณาร่วมกับประเด็นการคุกคามทางเพศ ในการสร้างข้อตกลงและแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารในพื้นที่ออนไลน์ที่เห็นพ้องและยอมรับร่วมกันในสังคม สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมให้ผู้คนรู้เท่าทันและตระหนักถึงสิทธิที่พึงมีในการปกป้องตนเองจากการคุกคามทางเพศ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

เนื่องด้วยการศึกษาครั้งนี้พบการคุกคามทางเพศที่ไม่ได้มีเฉพาะเพศหญิงเท่านั้นที่เป็นผู้ถูกคุกคาม จึงสามารถนำประเด็นนี้ไปศึกษาต่อยอดได้ อาทิ การศึกษาการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อเพศชาย เป็นต้น

นอกจากนี้งานวิจัยนี้ขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แก่องค์กรรัฐบาล (รวมทั้งองค์กรทางการเมือง และผู้มีอำนาจของรัฐ ในการออกกฎหมายและนโยบายต่างๆ ในระดับประเทศ) ดังต่อไปนี้

1. องค์กรรัฐควรจะมีการปรับแก้ให้มีบทบัญญัติความคิดเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศบนอินเทอร์เน็ตไว้เป็นการเฉพาะ
2. องค์กรรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ควรสื่อสารให้ประชาชนทั่วไปทราบอย่างทั่วถึงถึงสิทธิที่พึงกระทำตามกฎหมาย หากพบว่าตนถูกคุกคามบนอินเทอร์เน็ต

3. องค์การรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ควรปรับปรุงหลักสูตรทางการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องเพศให้ทันยุคสมัยและสอดคล้องกับสังคมโลก และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศให้กับประชาชนตั้งแต่ยังเป็นเยาวชน

4. องค์การรัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนให้กับแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่ให้บริการในประเทศไทยเกี่ยวกับการแก้ไขและป้องกันการคุกคามทางเพศ

รายการอ้างอิง

- Athiweess, Somsun. (2557). Sexual harassment on social media. *The Journal of the Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 7(3), 901-916. (in Thai)
- Azy Barak. (2005). Sexual Harassment on the internet. *Social Science Computer Review*, 23(1), 77-87.
- Choochom, Oraphin, Chotiban, Noppawan & Sukharom, Atchara. (2548). Perceived sexual harassment among university students in Thailand. *Journal of behavioral science*. 11(1), 35-50. (in Thai)
- Jaithiangtham, Jeerapat. (2557). Gender and Sexuality Discourse Analysis In Secondary School's Thai Textbooks. *Journal of Integrated Sciences*, 1, 58-109. (in Thai)
- Kongrach, Panuwat (2554). *Study of teenagers' behaviors in using social networking sites (SNSs) in Thailand : a case study of Facebook*. Master of Science Program in Technology Management, Thammasat University. (in Thai)
- Maghfiroh, V. S. and Muqoddam, F. (2019). Dynamics of Sexual Harassment on Social Media. *International Conference of Mental Health, Neuroscience, and Cyberpsychology*. 153-162.
- Matichononline. (2559). *Have you ever wondered why Thai dramas always have women fighting each other! Let's decipher "gender bias" "women" in "media"*. Retrieved June 15, 2021, from https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_130948 (in Thai)

Mgrronline. (2564). *TikTok Pops #DontTellMeHowToDress Promotes Social Equality*.

Retrieved December 6, 2021, from

<https://mgrronline.com/news1/detail/9640000040120> (in Thai)

Mitrapakdee, Kankanid. (2560). *#MeToo, the hashtag that changed the Harvey scandal*

Weinstein is a global sexual harassment movement. Retrieved June 15, 2021, from

<https://adaymagazine.com/women-metoo> (in Thai)

National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine; Policy and Global Affairs;

Committee on Women in Science, Engineering, and Medicine; Committee on the

Impacts of Sexual Harassment in Academia. (2012). *Sexual Harassment of Women:*

Climate, Culture, and Consequences in Academic Sciences, Engineering, and

Medicine. Washington (DC): National Academies Press (US).

Phiphitkul, w. & Gunpai, K. (2546). *Sex and communication in Thai society*.

Chulalongkorn University.; n.p. (in Thai)

Phusatchaphong, Phuwadee. (2540). *Changes in the values and sexual behavior of women*

in modern society Case study of female employees in Suki Bangbon restaurant.

Retrieved June 16, 2021, from

<http://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/5563/fulltext.pdf> (in Thai)

Rungreangkulkij, Somporn, Kotnara, Ingkata, Kaewjanta, Netchanok & Kabkumba,

Chompoonoot. (2560). University Students' Attitude Towards Gender in Thai

Society. *Journal of Social Sciences and Humanities*. 43(2). 84-114. (in Thai)

Saechan, Thida & Morsorn, Thassanee. (2559). Digital Literacy: Definition, Component

and Current Situation. *Journal of Information Science*, 34(4), 116-145. (in Thai)

Tamronglak, Amporn. (2552). Sexual Harassment in High Schools in Bangkok : Causes

and Policy Implications. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences*

Buriram Rajabhat University. 1(1), 31-47. (in Thai)

- Thammasa, Thatthep. (2561). *Media Exposure, Attitudes and acceptance on a concept of condom vending machine installed at a high school for adolescents in Surin province*. Master of Arts program in mass communication, Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University. (in Thai)
- Viriyaraks, Siriporn & Panyametheekul, Siriporn (2559). The discourse of Sexual Harassment on the Webboard: A Study of Critical Discourse Analysis. *MANUTSAT PARITAT : Journal of Humanities*. 38(2). 40-55. (in Thai)

